

стическая техника: наука–техника–общество–человек. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000, 311 с.

20. Колдин В.Я. Криминалистика. М.: МГУ, 1995, 545 с.

21. Криминалистика: Учебник для студентов вузов. Под ред. А.Ф. Волынского, В.П. Лаврова. 2-изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2013, 943 с.

22. Лопатин В.В., Лопатина Л.Е. Русский толковый словарь. М., 1997, 679 с.

23. Селиванов Н.А. Проблемы криминалистической техники. В: Советская криминалистика: теоретические проблемы. М., 1978, с. 119-120.

24. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия. М.: Издательство Тихомирова, 1997, 526 с.

25. Шавер Б.М. Предмет и метод советской криминалистики. В: Социалистическая законность, № 6, 1938, с. 77-82.

Recenzent:
V. BUDECI,
doctor în drept,
judecător, sect. Buiucani,
mun. Chișinău

REFLECȚII CU PRIVIRE LA ACTUL DE JUSTIȚIE PE TERITORIUL UNIUNII EUROPENE

Svetlana SLABU,
Doctorandă, USEM

SUMMARY

Society's evolution in general and European's one in particular leads to the apparition of new institutions with exclusively assigned competences, destined at fulfilling the justice action but, due to the desire of extending the competences, we could have to competent instances for the protection of the same rights, without the existence of any differentiation criteria or higher instances to regulate their competence.

Keywords: competence, political, lawful, ECHR, ECJ

REZUMAT

Evoluția societății în general și celei europene în special duce la apariția unor instituții noi cu competențe exclusive, atribuite, care au menirea de a îndeplini actul de justiție, dar datorită dorinței de extindere a competențelor am putea avea două instanțe competente pentru protecția aceluiași drepturi, fără a exista criterii de diferențiere sau instanțe superioare care să regleze competența.

Cuvinte-cheie: competență, politic, legal, CEDO, CJUE

Introducere. Odată cu crearea comunității europene și cu dezvoltarea acesteia, a apărut nevoia de creare a unui spațiu în limitele căruia membrii să fie protejați, apare nevoia de implementare a unor măsuri la nivelul tuturor statelor-membre, măsuri menite să asigure un cadru legal, general, cu aplicabilitate pe teritoriul tuturor statelor-membre. Odată cu acestea, apare nevoia creării unor instituții comune care să supravegheze în ce măsură se respectă legislația Comunității, Uniunii pe teritoriul tuturor statelor-membre.

Ideea centrală care stă la baza creării instituțiilor la nivel de Uniune Europeană se concentrează pe echilibru, stabilitate, unitate și securitate, pe lichidarea decalajelor dintre state, pe convergența standardelor de viață și îmbunătățirea acestora, toate acestea putându-se realiza printr-o supraveghere, un control al modului de implementare și aplicarea a tratatelor și sancționarea statelor care nu respectă dispozițiile tratatelor, dreptul comunitar.

Uniunea Europeană, odată cu evoluția și creșterea numărului de state-membre, devine tot mai puternică, iar instituțiile sînt mult mai bine organizate, întreaga activitate desfășurată avînd la bază anumite principii de a căror respectare depinde existența acesteia.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul de cercetare au fost utilizate acte cu caracter normativ european și lucrări științifice de specialitate, iar ca metode de analiză au servit metoda logică, cea comparativă etc.

Rezultate și discuții. Una dintre instituțiile Uniunii este Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), înființată în 1952. Este instituția jurisdicțională unională și poate fi considerată o adevărată Curte Supremă a Uniunii Europene, avînd rolul de a asigura uniformitatea interpretării și aplicării dreptului comunitar, fiind de asemenea competentă să soluționeze litigii care implică statele-membre, instituții comunitare, companii sau persoane fizice din spațiul UE. Jurisdicția sa, fiind una limitată, acoperă numai problemele specifice legate de aplicarea tratatelor comunitare.

Pe teritoriul Uniunii Europene avem alte două instanțe cu competență materială lărgită, ce depășesc limitele dreptului național, și anume: Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), cu sediul la Strasbourg, și Tribunalul Penal Internațional, cu sediul la Haga.

Scopul comun este reprezentat de idealul de justiție, echilibru, respectarea drepturilor și obligațiilor asumate și un ideal al „binelui co-

mun”, în conformitate cu care fiecare dintre ele are un domeniu de acțiune, fără a se intersecta unele cu altele în procesul de distribuire a justiției. Totuși, din punctul nostru de vedere, sînt importante doar CEDO și CJUE, fiind instanțele cu atribuții limitate teritorial, în spațiul european, CJUE fiind instituția cu atribuții jurisdicționale la nivelul Uniunii.

Cu privire la aceste organizații apar cîteva întrebări, și anume:

1. Care este astăzi diferența, din punctul de vedere al competenței, între Curtea de Justiție a Uniunii Europene și Curtea Europeană a Drepturilor Omului?

2. Care sînt, eventual, domeniile comune de acțiune, cum se stabilește instanța competentă?

3. Care ar fi principiile în conformitate cu care se poate determina competența, în caz de conflict, fără ca aceasta să mai poată fi contestată, avînd în vedere modificările intervenite în cadrul Tratatului cu privire la drepturile fundamentale, acceptiunea termenului *justiție*?

4. Care este raportul dintre cele două instanțe europene ce au vocație în protecția drepturilor fundamentale ale cetățenilor statelor-membre?

5. Care este efectul hotărîrilor pronunțate în raport cu statele-membre?

6. Care ar fi ordinea de preferință și dacă există sau nu o astfel de ordine ce ar permite alegerea uneia sau alteia dintre instanțe ca fiind competentă?

7. Pot oare cauzele, după ce au fost soluționate definitiv de către una dintre instanțe, să facă obiectul unei alte judecări în fața celeilalte instanțe?

În cadrul CJUE, potrivit Tratatului de Funcționare a Uniunii Europene (TFUE), avem ca punct de reper următoarele dispoziții:

• „Uniunea constituie un spațiu de libertate, securitate și justiție, cu respectarea drepturilor fundamentale și a diferitelor sisteme de drept și tradiții juridice ale statelor-membre” [1, art. 67, alin. 1].

• „Consiliul Europei definește orientările strategice ale planificării legislative și operaționale în cadrul

spațiului de libertate, securitate și justiție” [1, art. 68].

• „Parlamentul European și Consiliul, hotărînd în conformitate cu procedura legislativă ordinară, adoptă măsuri, în special atunci cînd acestea sînt necesare pentru buna funcționare a pieței interne, care urmăresc să asigure: [...] (e) accesul efectiv la justiție” [1, art. 81, alin. 2].

• „Tribunalul are competența să judece în primă instanță acțiunile menționate la articolele 263, 265, 268, 270 și 272, cu excepția celor care sînt atribuite unui tribunal specializat, instituit în conformitate cu articolul 257, și a celor rezervate prin statut Curții de Justiție. Statutul poate să prevadă pentru Tribunal competențe în alte categorii de acțiuni” [1, art. 256].

Pentru CEDO avem drept cadru legal Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în care sînt protejate drepturile la viață, la libertatea de a munci, la un proces echitabil etc. [2].

Crearea Curților pe teritoriul Uniunii Europene a avut drept scop o construcție europeană bazată pe principiul supranaționalismului impus de Jean Monnet, care declara la Paris, la data de 20.06.1950, în prezența reprezentanților Germaniei, Beneluxului și Italiei, că „noi sîntem aici pentru a realiza o operă comună, nu pentru a negocia avantaje, ci pentru a căuta avantajele noastre în avantajul comun” [3, p. 378].

De fapt, prin acest principiu, al supranaționalismului, se renunță la ideea tradițională de cooperare economică în schimbul colaborării între state, numită *integrare*, care constă în transferul de competențe proprii, în domenii strict determinate, „cătore o nouă entitate, supranațională, creată prin voința lor suverană” [4, p. 15].

Acest principiu este unul care corespunde și teoriei separației puterii și care presupune un control ce trebuie efectuat de către juridic, la nivelul Uniunii funcția fiind îndeplinită de CJUE, potrivit Tratatului Uniunii Europene (TUE) și TFUE. De fapt acest principiu, al supranaționalismului, este unul de

referință, comun pentru activitatea celor două Curți de justiție, în baza căruia hotărîrile pot fi impuse statelor, dar totodată sînt și elemente de diferență care fac posibilă și care justifică existența celor două Curți.

În domeniul dreptului internațional, instituțiile își desfășoară activitatea potrivit competențelor atribuite, conform TUE, TFUE, Convenției pentru Protecția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, dar și Protocoalelor adiționale, observînd din analiza acestora că CEDO are o competență mai extinsă în ceea ce privește obiectul cauzelor ce pot fi deduse spre soluționare [5, p. 311].

Întrebările formulate cu privire la competențe, domenii comune de protecție nu sînt întîmplătoare, ci au legătură directă cu dualitatea sistemului de protecție a drepturilor persoanelor, la nivel european realizată prin cele două Curți, dualitate subliniată și în doctrina de specialitate [6]. Dualitatea protecției drepturilor este una care dă conținut celor două Curți, permițînd funcționarea, dar și existența acestora, susținută și de temeiurile diferite care stau la baza protecției drepturilor – pe de o parte TUE și TFUE, iar pe de alta Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Odată cu această dualitate, apare întrebarea: Care este cel mai efectiv mod de protecție a drepturilor – cel oferit de tratate sau cel oferit de Convenție?

Sistemul de protecție oferit de tratate este unul limitat, fiind vorba de actele Uniunii, de respectarea obligațiilor asumate prin tratate și de aplicarea legislației UE pe teritoriul statelor-membre, este vorba așadar de dreptul comunitar, pe cînd CEDO apără drepturile persoanelor în raport cu dreptul național, pe teritoriul căruia a avut loc încălcarea, judecarea și stabilirea sancțiunii.

Vom avea așadar două categorii de legi prin care persoanele pot fi protejate: sistemul legislativ național, competența fiind a CEDO, și sistemul legislativ comunitar, competența aparținînd CJUE. Aceste două sisteme stabilesc limitele pe care fiecare dintre cele două Curți le respectă, deoarece există motive

obiective ce nu permit imixtiunea, acestea fiind:

- Pentru ca CEDO să i se poată impune autoritatea CJUE, ar însemna ca CEDO să fie un stat și să devină membru al Uniunii, aceasta fiind imposibil, deoarece doar țările pot fi membre, iar aceste țări să își aibă teritoriul în Europa, fiind vorba de Uniunea Europeană; CEDO este o instituție.

- Pentru ca CJUE să i se poată impune hotărârile CEDO, ar trebui ca CJUE să adere la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, ceea ce a fost, de altfel, declarat la Lisabona, în baza Avizului 2/94 din 28 martie 1996 al CJUE, prin care s-a stabilit că date fiind „(...) implicațiile instituționale la fel de importante atât asupra Comunității [Europene], cât și asupra statelor-membre pe care le-ar avea aderarea la Convenție”, aderarea „(...) ar putea avea loc doar prin intermediul unui amendament la Tratat” [7]. Un astfel de amendament la Tratat este acum promovat și se prevede aderarea UE la Convenție, după cum urmează: „Uniunea va adera la Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Această aderare nu va afecta competențele Uniunii, așa cum sînt acestea definite în tratate” [8, art. 6, alin. 2].

În plus, același art. 6, alin. 3, stabilește că: „Drepturile fundamentale, astfel cum sînt garantate prin Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor-membre, constituie principii generale ale dreptului Uniunii”. Aderarea UE la Convenție va permite unificarea jurisprudenței în materia protecției drepturilor omului pe întreg continentul european, consolidînd astfel, nivelul de protecție a drepturilor cetățenilor Uniunii.

În urma tratatelor și discuțiilor la nivel european nu s-a ajuns încă la o soluție cu privire la partajarea competențelor, chiar dacă pînă în anul 2015 au avut loc cinci întâlniri, totuși CJUE a emis, la data de 18 decembrie 2014, avizul 2/13, care apreciază că redactarea actua-

lă, cu privire la acordul preconizat, privind aderarea UE la CEDO nu este compatibilă cu art. 6, alin. 2 al TUE [9].

De altfel, CEDO încearcă să își extindă competențele asupra CJUE, deoarece atîta timp cît legislația națională a țărilor-membre ale UE este influențată de actele legislative adoptate, în domeniile de competență exclusivă, de Uniune și care au prioritate în raport cu legislația internă a statelor-membre, acțiunile în fața CEDO reprezintă o continuare firească a unui control al legislației interne ori de cîte ori se constată încălcări ale drepturilor protejate și recunoscute.

Sîntem în fața unui fenomen evolutiv al dreptului, în care trebuie să ținem cont atît de scopul fiecărei instituții cu atribuții jurisdicționale la nivel european, cît și de modul și mijloacele de realizare a scopului fiecărei instituții. Nu putem să nu observăm tendința generală de a înclina balanța în favoarea CEDO, țînînd cont și de modificările la nivelul Uniunii Europene aduse prin Tratatul de la Lisabona, acestea aducînd în discuție Convenția cu privire la drepturile omului, dar încercînd să își mențină încă independența față de CEDO.

Ce ar trebui să înțelegem din art. 6, alin. 2 din TUE, atîta timp cît dispozițiile sale sînt expresia voinței statelor-membre ale Uniunii, majoritatea cărora au aderat la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, recunoscînd astfel jurisdicția acesteia? În cazul în care avem o Uniune cu personalitate juridică, un supratat, iar țările-membre au ca sistem juridic de protecție o instanță, CEDO, ele nu au nevoie de o a doua instanță, în cazul nostru nu s-ar justifica existența celei de-a doua.

Dar care este instanța competentă și care ar putea fi criteriul care să facă diferența între competență și necompetență, aplicăm Convenția Europeană a Drepturilor Omului în cadrul CJUE sau permitem CEDO să interpreteze tratatele Uniunii? Aici trebuie subliniat faptul că prin intermediul tratatelor nu se realizează o protecție reală a drepturilor omului, iar CJUE prin

practica sa pune în aplicare principiile generale ale Convenției, inspiră și ghidează protecția comunitară autonomă a drepturilor. Lipsa unei legături între cele două Curți poate duce la interpretări diferite privind Convenția, acestea nefiind benefice pentru realizarea actului de justiție.

Un alt moment care trebuie evidențiat este faptul că atîta timp cît nu există o instanță comună, pentru cele două Curți trebuie stabilit un anumit standard cu privire la elementele importante de care trebuie să se țină cont atunci cînd se aplică Convenția. Faptul că ambele instanțe aplică Convenția în lipsa unor norme de interpretare cu caracter unic și lipsa instanței comune superioare pot duce la situații în care ambele instanțe sînt competente, potrivit propriei interpretări, pronunțînd soluții diferite, ceea ce va produce un blocaj instituțional.

Importanța CJUE este evidențiată de soluțiile pronunțate în cauzele ce au făcut obiectul de soluționare al Curții, astfel „(...) rolul Curții de Justiție în temeiul articolului 177, al cărui scop este de a asigura interpretarea uniformă a tratatului de către instanțele naționale, confirmă faptul că statele au recunoscut dreptului comunitar o autoritate care poate fi invocată de către resortisanții lor în fața acestor instanțe; trebuie să se concluzioneze că, avînd în vedere aceste aspecte, Comunitatea constituie o nouă ordine juridică de drept internațional, în favoarea căreia statele și-au limitat drepturile suverane, chiar dacă într-un număr limitat de domenii, și ale cărei subiecte sînt nu numai statele-membre, ci și resortisanții acestora (...) [10]. Observăm că prin hotărârile pronunțate își impune autoritatea conferită în domeniile strict determinate și că se stabilește faptul că dreptul comunitar poate fi invocat direct în fața instanțelor naționale.

Rolul pe care îl are CJUE este acela de a interpreta tratatele, mai nou, potrivit Convenției Europene a Drepturilor Omului, la care adere, dar fără a afecta competențele, însă tocmai această aderare la Con-

venție presupune un control extern al CEDO care ar putea sancționa interpretarea greșită a tratatelor.

Nu putem accepta ca o instanță să aibă ultimul cuvânt, fără a avea posibilitatea de a formula și o altă opinie, mai ales că interpretarea dreptului comunitar este o operațiune cu privire la care nu există reguli, iar faptul că pot exista mai multe păreri duce la „interpretări divergente”, potrivit literaturii de specialitate [11].

Un element important ce ar putea stabili un criteriu de preferință între cele două Curți ar fi legat de elementele de bază care au dus la înființarea celor două Curți, încercând să facem distincție între elementul politic și elementul legal. CJUE este rezultatul unei politici comune, având, pe de o parte, o latură internă, cu instrumente legale și strategii comune, iar pe de altă parte – o latură externă cu obiective politice [12, p. 3]. Vom avea de ales între CJUE, o instanță creată politic, dar cu atribuții în domeniile exclusive, potrivit tratatelor, și CEDO, o instanță creată din necesitatea protecției drepturilor omului, care să aibă un caracter unitar pe întreg teritoriul Europei.

Având ca punct de reper protecția drepturilor omului la nivel european, coroborând dispozițiile legale în materie, putem menționa că:

- Existența unei singure instanțe competente, care să soluționeze aspectele legate de încălcări ale drepturilor omului, este suficientă la nivel european, atâta timp cât nu există nicio implicație a politicului, din acest punct de vedere fiind independentă.

- Având ca punct de pornire drepturile omului, așa cum au fost declarate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, și conform cu obligațiile asumate de state în momentul aderării, fiecare dintre acestea este obligat să respecte obligațiile asumate; în caz de nerespectare a acestora, hotărârea CEDO devine executorie, neputând refuza executarea acesteia.

- CEDO, ca instanță independentă față de politic, oferă garanții puternice cu privire la garantarea și respectarea drepturilor omului,

ceea ce nu ar fi posibil în cazul în care ar fi dependentă.

- Recunoașterea prin TUE a aderării Uniunii Europene la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și organizarea Uniunii, aceea de suprastat, dar și faptul că are personalitate juridică ar trebui să permită CEDO să poată sancționa orice act normativ adoptat la nivel european prin care se aduc atingeri drepturilor și libertăților persoanelor, așa cum au fost recunoscute.

- Existența CJUE ar fi motivată de faptul că în cadrul ei ar putea apărea o reformă prin care să se revadă domeniile exclusive de competență, domenii care, în cazul în care se intersectează cu Convenția la care a aderat Uniunea și care recunoaște jurisdicția CEDO, să fie atribuite exclusiv CEDO.

Concluzii. Raportându-ne la evoluțiile politice, instabilitățile politice, ambițiile politice, putem conchide că între legal și politic ar trebui să aibă prioritate legalul, chiar dacă prin politic legalul este influențat. Revenind la cele două Curți, CEDO și CJUE, putem spune că fiecare dintre ele își justifică existența, dar că, în urma introducerii în TUE a dispozițiilor referitoare la aderarea la Convenție, acest fapt a creat un plus de competență pentru CEDO, ceea ce ar trebui să ducă și la revizuirea competențelor CJUE.

Trebuie stabilit domeniul de competență exclusiv al fiecărei instanțe și eventual posibilitatea, în cazuri determinate, de a introduce o etapă de verificare a legalității hotărârii pronunțate, care să evidențieze atât supremația dreptului comunitar, cât și respectarea drepturilor omului potrivit Convenției, realizarea unui echilibru între politic și legal.

Referințe bibliografice

1. TFUE. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 326, anul 55, 26.10.2012, art. 67, alin. 1.
2. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, www.echr.coe.int.

3. Jean Monnet. Memoires. Editions Fayard, 1976, p. 378, 642 p.

4. Augustin Fuerea. Dreptul Uniunii Europene. București: Editura Universul Juridic, 2016, p. 15, 456 p.

5. Ioan Vida. Drepturile Omului în Reglementările Internaționale. București: Editura Lumina Lex, 1999, p. 311, 696 p.

6. Corneliu Bîrsan. Uniunea Europeană și Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Unitate sau dualitate în protecția europeană a drepturilor omului, citat de Alice Marina Apetrei în Drepturile Omului în Uniunea Europeană. Iași: Editura Lumen, 2010, p. 122, 432 p.

7. Avizul CJUE 2/94 din 28 martie 1996. www.europa.curia.eu.

8. TUE, art. 6, alin. 2.

9. Teme de actualitate pe agenda UE. www.mae.ro.

10. Cauza 26/62, Societatea N. V. Algemene Transporten Expeditie Onderneming van Gend & Loos și Nederlandse Administratie der belastingen (administrația fiscală olandeză), Hotărârea din 05 februarie 1963. www.europa.curia.eu.

11. Dean Spielmann. Human Rights Case Law in the Strasbourg and Luxembourg Courts, citat de Philip Alston, Monitoring Fundamental Rights in The EU; The Contribution of the Fundamental Rights Agency, Hart Publishing, 2005, p. 238, 282 p.

12. Elena Fierro. European Union's Approach to Human Rights Conditionality in Practice. Martinus Nijhoff Publishers, 2003, p. 3, 423 p.